

PERSDOSSIER

500 jaar Vesalius. Ontdek
het verrassende leven en werk
van de anatoom
die over lijken ging.

VESALIUS 1514 – 2014
KRIJPT ONDER JE HUID IN
LEUVEN

01/10/2014 - 18/01/2015

WWW.VESALIUSLEUVEN.BE

INHOUDSOPGAVE

1. Andreas Vesalius (1514-1564) kruipt onder je huid in Leuven: een stadsproject

- 1.1. Vesalius in Leuven
- 1.2. Overzicht van het programma
- 1.3. KU[N]ST Leuven
- 1.4. 2016 : Op zoek naar Utopia

2. Tentoonstelling: Vesalius. Het lichaam in beeld

- 2.1. Inleiding
- 2.2. Vesalius. Het lichaam in beeld
- 2.3. Het theater van de anatomie
- 2.4. Anatomie in het atelier
- 2.5. Het lichaam in beweging
- 2.6. Epiloog: de toekomst van de medische beeldvorming
- 2.7. Scenograaf Koen Van Synghel over *Vesalius. Het lichaam in beeld*
- 2.8. Visual artist Filip Sterckx
- 2.9. Rondom de tentoonstelling in M – Museum Leuven
  - 2.9.1. Gezinsparcours: Magnus is ziek
  - 2.9.2. Installatie: Landschap van Lijf en Leven
  - 2.9.3. Maatschappelijk project: Ons verhaal
  - 2.9.4. Onderwijs
  - 2.9.5. Praktische info M – Museum Leuven
- 2.10. Publicatie
- 2.11. Lijst met bruikleengevers
- 2.12. Lijst met werken

3. Tentoonstelling: Markus Schinwald

- 3.1. Markus Schinwald creëert een theatrale wereld in M
- 3.2. Een tentoonstelling die de architectuur van M uitschakelt
- 3.3. Een encenering van kunstwerken als decor voor vissen
- 3.4. Lichaam, ruimte en oriëntatie
- 3.5. Nieuwe reeks schilderijen
- 3.6. Ruimte in beweging
- 3.7. Playground

4. Cultureel stadsproject

- 4.1. Tentoonstellingen
- 4.2. Dans
- 4.3. Theater
- 4.4. Muziek
- 4.5. Stadsverkenning
- 4.6. Nog meer wetenschap
- 4.7. Lezingen & debatten
  - 4.7.1. Museum Histaruz
  - 4.7.2. Campus Gasthuisberg
  - 4.7.3. Vormingplus Oost-Brabant: debat
  - 4.7.4. Vesalius-lezingen in M – Museum Leuven

5. Colofon en partners

1. ANDREAS VESALIUS (1514-1564) KRUIPT ONDER JE HUID IN LEUVEN: een stadsproject

1.1. Vesalius in Leuven

De Humani Corporis Fabrica © Bruno Vandermeulen - KU Leuven

Op tal van plaatsen wordt dit jaar de vijfhonderdste geboortedag van Andreas Vesalius herdacht. Na vijf eeuwen blijft Vesalius het symbool bij uitstek van de beginfase van de westerse wetenschap. De wereldberoemde en revolutionaire anatoom ligt aan de basis van de moderne geneeskunde. Zijn meesterwerk *De Humani Corporis Fabrica* blijft nog steeds een referentiepunt in onze cultuurgeschiedenis.

Leuven heeft bijzonder goede redenen om Vesalius te eren. Tussen 1530 en 1537 verbleef hij enkele jaren als student in de stad. De geest van het Leuvense humanisme, uitgedragen door het Collegium Trilingue drong door in zijn wetenschappelijk werk. Bovendien voerde Vesalius in Leuven, na zijn opleiding in Parijs, ook een aantal dissecties uit. Nog steeds herinneren straatnamen, gebouwen en instituten aan de anatoom die de geneeskunde een beslissende wending gaf.

Van 1 oktober 2014 tot 18 januari 2015 zet de universiteitsstad Leuven Vesalius in de kijker. Verschillende Leuvense culturele organisaties en de universiteit laten zich vrij inspireren door Vesalius en het menselijk lichaam en stellen een rijk en gevarieerd programma voor van tentoonstellingen, dans, muziek, podiumkunsten, stadswandelingen, lezingen, en nog veel meer.

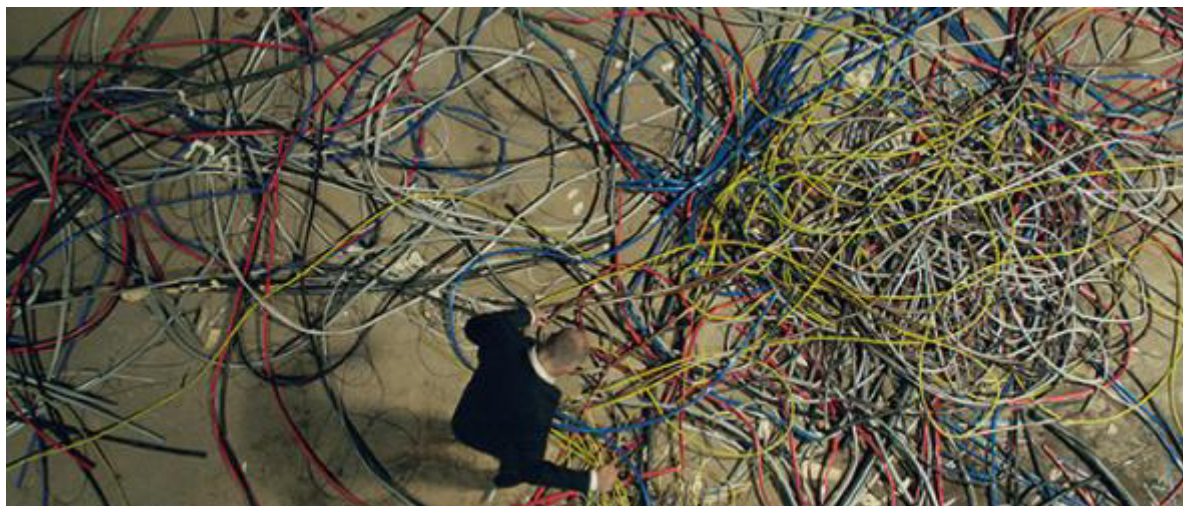
1.2. Overzicht van het programma

De Humani Corporis Fabrica © Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience Antwerpen

Kloppend hart van het stadsbreed programma is de tentoonstelling **Vesalius. Het lichaam in beeld** in M – Museum Leuven. Curator Geert Vanpaemel, wetenschapshistoricus verbonden aan de KU Leuven, toont welke onuitwisbare impact de figuur van Vesalius gehad heeft op de medisch anatomische traditie en de artistieke verbeelding van het menselijk lichaam. In tegenstelling tot zijn voorgangers en collega's durft Vesalius gangbare medische wijsheden in twijfel trekken. Meer nog, hij gaat zelf aan de slag met lijken van terdoodveroordeelden.

Op basis van zijn bevindingen tijdens de dissecties publiceert hij in 1543 in Basel zijn magnum opus *De Humani Corporis Fabrica*, een zeventalig boek over de bouw van het menselijk lichaam. Niet alleen geeft het een minutieuze anatomische beschrijving van het hele menselijk lichaam, ook de illustraties – hoogstwaarschijnlijk uitgevoerd door het atelier van de Italiaanse topkunstenaar Titiaan – zijn van ongeziene kwaliteit. De prachtige anatomische afbeeldingen hebben honderden jaren lang artsen én kunstenaars geïnspireerd.

Markus Schinwald, *Orient*, 2011, Filmstill

Gelijktijdig in M kun je het werk van de hedendaagse kunstenaar **Markus Schinwald** (Salzburg, °1973) ontdekken. De eerste solotentoonstelling in België van de Oostenrijkse kunstenaar dompelt je onder in een surreële sfeer. Schinwald en Vesalius delen overduidelijk de fascinatie voor het menselijk lichaam en stellen het steeds opnieuw in vraag.

© The Divided Body

Vanaf 14 november start in de **Predikherenkerk** de tentoonstelling ***The Divided Body***, georganiseerd door de Luca School of Arts. De tentoonstelling geeft een plaats aan het werk van gerenommeerde kunstenaars en jong talent van eigen bodem. *The Divided Body* vertelt verhalen over het lichaam, verschuift betekenissen en snijdt diep tot aan de grens waar leven en dood elkaar raken.

Kurt d'Haeseleer van het kunstenaarscollectief Werktank maakte een video-installatie ***Memorites – De anatomie van een verlangen***, met tekst van Ilja Leonard Pfeijffer, geïnspireerd op de praktijk van het anatomisch theater. In de installatie wordt een herinnering van een anoniem hoofdpersonage gedissecteerd en geanalyseerd door een virtuele jury. De video-installatie is te zien in de **Bib Leuven** vanaf 1 oktober.

Op **Campus Gasthuisberg** kan je de invloed van Vesalius op de hedendaagse geneeskunde ontdekken. ***Vesalius door de eeuwen heen*** is een interactieve tentoonstelling waarin Vesalius' wetenschappelijk werk wordt gecombineerd met de evolutie van de medische beeldvorming in de geneeskunde en permanent grensverleggende technieken. Deze tentoonstelling opent op 13 oktober.

In de **Bib Leuven** stelt SLAC/Academie Beeldende Kunst ***Part III*** voor van het project ***Stukken van mensen***. Part III is het hoogtepunt van het Vesalius-project, waarin de studenten eerder dit jaar al hun visie op Vesalius deelden. Eyecatcher van deze tentoonstelling is de remake van een anatomisch theater, waarbinnen telkens een week lang het werk van een student wordt getoond.

Hedendaagse dans is het medium bij uitstek waarbij het menselijk lichaam centraal staat als instrument en betekenisdrager. De keuze voor een sterk luik dans in het programma van het stadsfestival is dan ook niet verwonderlijk. **30CC**, in samenwerking met **STUK**, plant in oktober

twee bijzondere avonden met de **Trisha Brown Company**. Deze wereldvermaarde Amerikaanse choreografe inspireerde een hele generatie dansers en choreografen waaronder Anne Teresa De Keersmaeker. Het stuk *Repertoire Avond* op 10 oktober is dan ook een Belgische première.

Still Animals © Liesbet Peremans

Extreme Tension © Ulla Sickle

Het programmeren van werk van de Trisha Brown Company in het kader van het Vesalius stadsfestival is een unieke gelegenheid voor een breed publiek om deze grote dame van de Amerikaanse postmoderne dans voor het eerst of opnieuw aan het werk te zien.

Vier keer per jaar organiseert kunstencentrum **STUK** het dansprogramma *Move Me*. Drie ideeën verbonden met het leven en werk van Vesalius vormden de basis voor het oktoberprogramma *Imagining the Body*: lichamelijke, ervaring en waarneming. Zeer toegankelijk zijn de twee voorstellingen van de jonge beloftevolle Belgische choreograaf Tuur Marinus op 14 en 17 oktober.

Daarnaast kan je de Duitse danseres Isabelle Schad, samen met beeldend kunstenaar Laurent Goldring aan het werk zien op 13 oktober. Charlotte Vanden Eynde en Dolores Bouckaert zijn te gast op 16 oktober. Marie De Corte toont het lichaam in al zijn kracht en kwetsbaarheid, in een choreografie van Ula Sickle, op 21 oktober.

FABULEUS - Liefdesverklaring © Amaury Avermaete

Ook de Leuvense theaterhuizen Braakland/ZheBilding en **fABULEUS** zetten hun programma in het najaar in het teken van Vesalius en de eindeloze mogelijkheden van het lichaam. De voorstelling van **Braakland/ZheBilding** *La dissection d'un homme armé* van Stijn Devillé is bovendien in M – Museum Leuven te zien op verschillende dagen in de maanden oktober en november.

Muzikaal startschot van het culturele stadsfestival was het concert *Vesalii Icones* voor cello solo en ensemble op 22 september tijdens de Novecento reeks van het Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant. De Britse componist

Peter Maxwell Davies koos veertien platen uit de *Fabrica* en linkte ze aan de staties van de Kruisweg. Frascati Symphonic brengt op 5 december samen met drie solisten de **opera Casparo**, een creatie van Luc Steels op een libretto van Oscar Vilarroya. Een opera over een intelligente robot, die zijn liefde voor muziek ontdekt en hiervoor zijn ingebedde programma zou willen overstijgen.

Tijdens het najaar kan je Leuven (her)ontdekken door de ogen van Vesalius. Achter de gevels van de Leuvense universiteitsgebouwen voerde Vesalius zijn baanbrekende onderzoek uit. Een boeiende **stadswandeling** tussen geschiedenis en actualiteit leert je alles over zijn leven en de geneeskunde uit die periode. Speciaal voor de herdenking van Vesalius is er een wandelgids in verschillende talen. Bovendien kan je ook de gratis app '**Leuven Walk**' downloaden om de stad van Vesalius nog beter te leren kennen. Ook de **oudste ziekenhuissite van Leuven**, aan de Kapucijnenvoer, is een bijzondere plaats. In het kader van het stadsproject kan je plekjes bezoeken die anders niet toegankelijk zijn voor het brede publiek, zoals de eerste autopsiezealen.

Anatomisch Theater © Marco Mertens

Het **authentieke anatomisch theater van Leuven** (opgericht in 1744) in de Minderbroedersstraat tegenover de kruidentuin - waar in de 19de eeuw de laatste dissecties plaatsvonden - is opgefrist in het kader van het Vesalius-project. Je ontdekt er vanaf 1 oktober op een interactieve manier verhalen over het leven en werk van Vesalius en je leert alles over het anatomisch onderwijs in Leuven. Organisator is Alfagen, de alumnivereniging van de faculteit geneeskunde van de KU Leuven.

Vesalius inspireert, fascineert en boeit een heleboel mensen. Hij was en is nog steeds het boegbeeld voor wetenschappers, geneeskundigen, historici,... Met een bijzonder uitgebreid en divers aanbod aan **lezingen** belichten Vesalius-experten verbonden aan de KU Leuven en daarbuiten, verschillende invalshoeken van de wetenschapper. Zowel de historische context als de hedendaagse medische ontwikkelingen krijgen een plaats.

Kinderuniversiteit © KU Leuven

Magnus is ziek © Sebastiaan Van Doninck

Kinderen zijn een speciale doelgroep. In **M - Museum Leuven** is er voor hen heel wat te doen. Er is ondermeer een speciaal kinderparcours met als thema het verhaal van **Magnus is ziek**. Dit project wordt officieel geopend op 25 oktober. Op de kinderuniversiteit op 18 oktober (KU Leuven) worden de kleine proffen in spe klaargestoomd om in de voetsporen van Vesalius te treden. Ook **Dag van de Wetenschap** op 23 november staat in Leuven volledig in het teken van Vesalius.

Het Vesaliusproject is de aanleiding voor een aantal projecten die de thematiek van Vesalius kaderen binnen een ruimer hedendaags verhaal met een maatschappelijke meerwaarde. Ter gelegenheid van de 500ste verjaardag van Andreas Vesalius gaat M – Museum Leuven samen met het **Rode Kruis – Vlaanderen** op zoek naar minstens 500 vrijwillige bloeddonoren. Bovendien kan je op 19 december bloed geven in het het museum en de tentoonstellingen vrij bezoeken. Ook het project **Ons verhaal** in M in samenwerking met de **Ziekenhuisschool UZ Leuven, de Broeders Alexianen Tienen en Mixtories**, waarbij kinderen en jongeren in het ziekenhuis op een authentieke manier hun verhaal vertellen benadrukt de maatschappelijke relevantie van Vesalius.

1.3. KU[N]ST Leuven

De coördinatie van het culturele stadsproject ligt in handen van **KU[N]ST Leuven**, een jonge en dynamische vzw, opgericht in 2010. KU[N]ST Leuven is een initiatief van de stad Leuven en de KU Leuven. De organisatie zet elke twee jaar een stadsbreed project op rond een specifiek thema. Hoogtepunt van het stadsproject is een internationale bruikleententoonstelling in M – Museum Leuven. Gelijktijdig met de tentoonstelling werkt KU[N]ST Leuven samen met andere spelers uit het culturele, wetenschappelijke en toeristische veld een breed programma uit dat het thema vanuit verschillende invalshoeken en disciplines benadert.

De structurele samenwerking tussen stad en universiteit is uniek binnen het Vlaamse en (inter)nationale culturele veld en versterkt het imago van Leuven als historische universiteitsstad en hedendaags kenniscentrum.

M – Museum Leuven is bevoorrechte en structurele partner van KU[N]ST Leuven.

Voor het Vesaliusproject werkt KU[N]ST Leuven samen met de volgende bijkomende partners: 30CC, Academie van het Leives Dialect, Alfagen, Bib Leuven, Braakland/Zhebuilding, Vesalius Onderzoekscentrum VIB, fABULEUS, Farmaleuven, Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant, Frascati Symphonic, Histaruz, Lectio, LUCA School of Arts, SLAC/Academie Beeldende Kunst, STUK, UZ Leuven, Erfgoedcel Leuven, Vormingplus Oost-Brabant, Werktank en Toerisme Leuven.

1.4. 2016: Op zoek naar Utopia

In 2014 staat de vader van de anatomie Andraes Vesalius naar aanleiding van zijn 500ste verjaardag in de kijker. In 2016 is het 500 jaar geleden dat de Engelse humanist en politicus Thomas Morus in Leuven zijn boek *Utopia* publiceerde. De verjaardag van deze mijlpaal in de Europese intellectuele en culturele geschiedenis is de aanleiding voor een prestigieuze tentoonstelling in samenwerking met Illuminare – Studiecentrum voor Middeleeuwse kunst (KU Leuven) en M – Museum Leuven. Jan Van der Stock (KU Leuven), die eerder tekende voor de openingstentoonstelling van M rond Rogier van der Weyden in 2009, is de curator.

Op zoek naar Utopia gaat over de Europese fascinatie voor het universum, de wereld en de mens en over de menselijke droom van een ideale wereld. Die droom krijgt ‘rond 1516’ vorm op de meest diverse wijzen en wordt in de tentoonstelling verbeeld aan de hand van ruim honderd fabuleuze kunstwerken die alle uit de vijftiende en de zestiende eeuw dateren.

De zoektocht naar een ideale wereld is ook het uitgangspunt voor een breed cultureel, wetenschappelijk en toeristisch programma in Leuven met actuele kunst, architectuur, theater, dans, film, muziek, stadsverkenning, lezingen en discussiefora.

Perscontacten

Hanna van Zutphen
Persverantwoordelijke KU[N]ST Leuven vzw
+32 (0)468 32 78 60
hanna.vanzutphen@kunstleuven.be

Veerle Ausloos
Persverantwoordelijke M – Museum Leuven
+32 (0)16 27 29 38

+32 (0)499 67 76 11
veerle.ausloos@leuven.be

2. TENTOONSTELLING: VESALIUS. HET LICHAAM IN BEELD

2.1. Inleiding

Vesalius. Het lichaam in beeld neemt het publiek mee doorheen het leven van de legendarische anatoom en wetenschapper. Zijn reizen, zijn studies aan de Universiteit van Leuven en zijn loopbaan als lijfarts worden belicht. Als hoogtepunt uit zijn carrière ontdek je de houtsneden uit het baanbrekende boek *De Humani Corporis Fabrica*. Ofwel: de wetenschappelijke atlas van het menselijk lichaam en tot op vandaag dé referentie in de anatomie en de moderne geneeskunde.

De tentoonstelling wijdt uit over de anatomische afbeelding van het lichaam in de periode van Vesalius en erna, en illustreert zijn invloed op de evolutie van ons mensbeeld. Hij krijgt een plaats als humanistische geleerde, die zich spiegelde aan zijn Griekse voorbeelden en aan het begin staat van een traditie. Je krijgt een overzicht van verschillende kunstvormen doorheen de tijd, waarop de invloed van Vesalius' manier van kijken naar én weergeven van het lichaam onweerlegbaar is. Wat begon als een wetenschappelijke fascinatie voor het menselijke lichaam, wordt al gauw ingezet in het artistiek tonen van de mens, in al zijn facetten.

Door het nieuwe tijdperk dat Vesalius inluidt, krijgen de anatomische theaters een wetenschappelijk karakter. De tentoonstelling reconstrueert een levensgroot exemplaar van dit houten type amfitheater, waarin spectaculaire - soms wekenlang durende - dissecties onder het publieke oog plaatsvonden. Verder kan je de spiermannen bestuderen, wandel je langs levensgrote anatomische tekeningen van Jan Wandelaar en prenten van Jacques-Fabian Gautier d'Agoty, wassen modellen van André-Pierre Pinson, Clemente Susini en Carlo Calenzuoli, de Glazen Man uit Dresden, de Smugglerius van William Pink, l'Âge d'airain van Auguste Rodin en anatomische studies van Henri Matisse en Paul Cézanne.

De meeste stukken die in de tentoonstelling getoond worden komen uit musea, archieven, bibliotheken, medische collecties van kunstacademies vanuit heel Europa.

Korte biografie Andreas Vesalius

- 1514** Andreas Vesalius wordt geboren te Brussel als Andries Van Wesel. Zijn vader was apotheker aan het hof van keizer Karel.
- 1530** Vesalius start een universitaire opleiding aan de Artesfaculteit en het Collegium Trilingue in Leuven.
- 1533** Vertrekt naar Parijs om geneeskunde te studeren.
- 1536** Andreas Vesalius keert naar Leuven om zijn medische opleiding af te maken.
- 1537** Vertrekt naar Padua in Italië, het centrum van de medische wereld, waar hij doctoreert in de medicijnen en hoogleraar anatomie wordt.
- 1543** Hij publiceert *De Humani Corporis Fabrica* waarna Keizer Karel hem aanstelt als lijfarts.
- 1559** Filips II, Keizer Karels opvolger, verlengt Vesalius' aanstelling. Andreas Vesalius verhuist met het hele hof naar Spanje.
- 1564** Vertrekt uit Spanje, gaat naar Jeruzalem en sterft na een schipbreuk op het Griekse eiland Zakynthos.

2.2. Zaal 19 | Vesalius. Het lichaam in beeld

Over Andreas Vesalius' jeugd is niet veel geweten. Hij wordt geboren in Brussel op de laatste dag van 1514 en zijn vader is apotheker aan het hof van Keizer Karel. Historici vinden Vesalius' spoor pas vijftien jaar later terug wanneer hij zich in 1530 inschrijft aan de Leuvense universiteit. Hij studeert er filosofie, Latijn en Grieks en wordt er ondergedompeld in het humanistische milieu.

Na drie jaar in Leuven vertrekt Vesalius naar Parijs om geneeskunde te studeren. Parijs is op dat moment een belangrijk centrum van de medische wetenschap, naast Montpellier, Padua en Bologna. Als je carrière wilde maken als stads- of hofarts, maakte je meer kans in één van die vier steden. Vesalius' verblijf in de Franse hoofdstad markeert een keerpunt in zijn carrière. Daar maakt hij kennis met de anatomie en voert hij er ook zijn eerste dissecties uit.

In 1536 keert de 22-jarige Andreas terug naar Leuven om zijn medische studies te vervolgen. Hij krijgt er de uitzonderlijke toestemming om dissecties uit te voeren voor zijn medestudenten. Een jaar later vertrekt hij naar Padua. Hij promoveert er tot doctor in de medicijnen en voert dissecties uit voor het anatomisch onderwijs. Vesalius vernieuwt het onderwijssysteem doordat hij zelf de dissecties uitvoert en zijn studenten er actief bij betreft. Hij ontdekt dat de anatomische kennis van zijn voorgangers niet gebaseerd is op het onderzoek van mensen, maar op de dissectie van dieren.

Op 28-jarige leeftijd, in 1543, publiceert hij zijn anatomische atlas *De Humani Corporis Fabrica*. Het boek zorgt voor zo'n revolutie in de medische wereld dat Vesalius uitgroeit tot dé hervormer van de geneeskunde.

Voor zijn *Fabrica* werkte Vesalius samen met kunstenaars uit het atelier van Titiaan, waaronder wellicht ook Vesalius' streekgenoot Jan van Kalkar. De figuren zijn geïnspireerd op iconische beelden uit de Griekse en hellenistische beeldhouwkunst, die het lichaam van goden en helden verheerlijkt in majestueuze, gespierde beelden (Hercules of de Laocoön groep) of sierlijke, volslanke godinnen (Aphrodite). Deze beelden contrasteren met de middeleeuwse kijk op het lichaam, waarin vooral vergankelijkheid, ziekte en pijn tot uiting komen. De mens van Vesalius is de bekroning van de Schepping en een dynamische heerser over de natuur. Hij overwint de dood, toont zich zelfzeker en verbeeldt het humanistische wereldbeeld.

De ambitieuze Vesalius biedt het boek aan bij Keizer Karel die hem daarna in dienst neemt als zijn lijfarts. Die benoeming betekent het einde van Vesalius' wetenschappelijke loopbaan en publicaties. De volgende twintig jaar van zijn leven blijft hij in dienst van het Habsburgse hof. Eerst onder Karel V, later onder Filips II met wie hij mee naar Spanje verhuist.

In 1564 zet Vesalius plots een punt achter zijn carrière als lijfarts aan het hof. Hij vertrekt naar het Heilige land. We zullen nooit met zekerheid weten wat Vesalius bezielde om naar Jeruzalem te reizen. De reis kent een tragische afloop. Op de terugweg komt zijn schip in moeilijkheden en blijft het veel langer op zee dan voorzien. Wanneer het schip eindelijk kan aanleggen op het Griekse eiland Zakynthos, is Vesalius erg verzwakt. Zodra hij voet aan wal zet, stort hij in en overlijdt hij. Hij is nog geen vijftig jaar oud. Tot op vandaag is zijn graf niet gevonden.

HOOGTEPUNTEN

De Humani Corporis Fabrica © Bruno Vandermeulen - KU Leuven

De Humani Corporis Fabrica © Bruno Vandermeulen - KU Leuven

DE HUMANI CORPORIS FABRICA

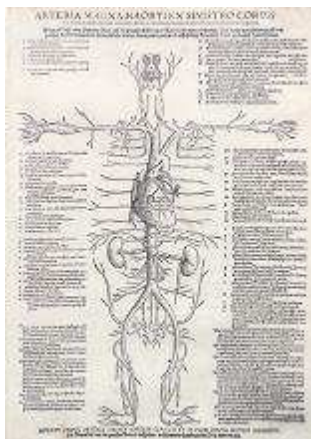
Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*. Basel, Joannes Oporinus, 1543.

KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, CaaC17.

De Humani Corporis Fabrica (*Over de bouw van het menselijk lichaam*) is Vesalius' meesterwerk. De anatomische atlas verschijnt eind juni 1543 bij Johannes Oporinus in Basel. Het monumentale boek meet 42 op 29 cm, omvat 663 bladzijden en telt 277 illustraties. Van de geschatte oplage van 800 à 1000, zijn er nog zo'n 154 bekend. Eén exemplaar kost in die tijd 4 gulden en 4 ½ batzen, het maandloon van een hoogleraar anatomie. Van de *Fabrica* verschijnt er later een tweede en derde editie en een herdruk. Vesalius liet zich voor de houtsneden inspireren door de klassieke Griekse en hellenistische beeldhouwkunst. Hij laat zich bijstaan door kunstenaars verbonden aan het atelier van Titiaan.

De 277 originele houtblokken leiden daarna een eigen leven. In 1893 vindt men 159 van de 277 houtblokken terug in de universiteitsbibliotheek van München. De Leuvense universiteitsbibliotheek bezit het houtblok van de frontispice van de tweede editie, maar in de brand van 17 mei 1940 wordt het vernield. Hetzelfde lot zijn de houtblokken in München beschoren. Ze gaan verloren in de bombardementen van 1945.

Het boek is bekend om zijn prachtige anatomische afbeeldingen en gedetailleerde beschrijvingen van het menselijk lichaam. Het gebruik van illustraties betekent in die tijd een mijlpaal voor de wetenschap. Maar niet alleen de afbeeldingen zijn revolutionair. De *Fabrica* legt ook de fouten bloot van de Grieks-Romeinse arts Galenus (2de eeuw) die binnen de anatomie lang als voorbeeld werd genomen. Vesalius ontdekte dat Galenus' anatomische kennis gebaseerd is op dissecties van honden en apen. Vesalius' nieuwe atlas van het menselijk lichaam is voor het eerst gebaseerd op onderzoek op mensen. Anatomie krijgt vanaf Vesalius een wetenschappelijk statuut dat tot de fundamentele kennis van elke arts behoort. De tekst is in het Latijn, de internationale taal van de wetenschap, zodat hij er een ruim publiek mee kon bereiken.

DE TABULAE ANATOMICAE

Andreas Vesalius, [Jobst de Necker], *Ein gar künstlichs allen Leyb und Wundaertzen auch anderer Künsten Lieb habern hochnützlichs Werck in sechs Figur gebracht mit Inhalt aller Blutschlag und Flachsadern, sampt der Gehaynen des gantzen Leybs, und wie ein yedes seinem Ursprung empfahe und also eins aus dem andern volge, dem andern Hilff oder Nachteyle bringe, gar fleyssig un artlich beschriben un anzeygt*. Ca. 1540, f°.

Koninklijke Bibliotheek van België, Imp II 42.417 C Est.

Eind 1537 komt Vesalius aan in Padua, één van de belangrijkste centra van medisch onderwijs. Hij promoveert er tot doctor in de geneeskunde en doceert anatomie en heelkunde. In zijn anatomische dissecties volgt hij niet de traditionele volgorde van de 'drie buiken', maar innoveert hij door het skelet, de aders en de zenuwbanen te bestuderen. De demonstratie van deze structuren is moeilijk, maar aan de hand van schetsen maakt Vesalius de samenhang duidelijk. In 1538 publiceert hij op vraag van zijn studenten zes tekeningen, de *Tabulae anatomicae*. Op die

manier krijgt tekst niet langer de bovenhand in het anatomisch onderwijs, maar wint beeld aan terrein. Niet alle medici schatten deze aanpak hoog in, maar Vesalius' onderwijsvorm kent al snel internationaal succes. Getuigen hiervan zijn de talrijke piraatedities van de *Tabulae* die in Parijs, Keulen, Londen, Straatsburg en Augsburg op de markt komen.

Het in M getoonde exemplaar is een piraateditie van 1539 uit Augsburg. Houtsnijder Jobst De Necker vertaalt de platen van Vesalius voor de Duitse chirurgijns die geen Latijn kennen.

2.3. Zaal 18 | Het theater van de anatomie

Al sinds de veertiende eeuw organiseren universiteiten anatomische dissecties. Andreas Vesalius vernieuwt door de dissectie zelf uit te voeren en ze niet over te laten aan een assistent. Met Vesalius groeit de dissectie uit tot een publiek spektakel in anatomische theaters. Het publiek is divers: studenten, professoren en gewone burgers zitten er naast elkaar. De demonstraties zijn educatief bedoeld maar dienen tegelijk als vermaak, voorlichting of als morele les.

Door een aanhoudend tekort aan lijken ontstaan vanaf de achttiende eeuw anatomische musea. De modellen die men daar toont, trekken een breed publiek aan. De bijzondere wasen modellen van de kunstenaar Clemente Susini en zijn navolger Carlo Calenzuoli, van de beroemde werkplaats *La Specola* in Florence, waren enorm gegeerd. Onder andere Napoleon was er klant. Deze modellen zijn tegelijk didactisch, schokkend en sensueel. De beelden tonen je een nieuw schoonheidsideaal. De modellen worden slanker, ascetischer en bedachtzamer. De nadruk ligt nu op de rationele omgang met het lichaam. Centraal in de voorstelling staat het hoofd, de zetel van de rede en de emotie. Later duiken ook didactische modellen op uit papier-maché, bijvoorbeeld uit het atelier van Louis Auzoux, of in de twintigste eeuw, de uit kunststof gemaakte Glazen Man uit het Deutsches Hygiene-Museum in Dresden.

HOOGTEPUNTEN

© Volker Kreidler 1962

DE GLAZEN MAN

Franz Tschackert, Der Gläserne Mann, 206 x 98 cm. Deutsches Hygiene-Museum, Dresden.

In 1930 maakt Frans Tschackert een ontwerp uit kunststof (cellon) van een transparant model in de vorm van een mens. Deze Glazen Man bestaat uit een skelet met daarop wassen afgietsels van organen. Gekleurde draden stellen slagaders, aders en zenuwen voor. Inspiratie voor zijn pose haalt Tschackert bij een Grieks beeld, maar ook bij de lichaamscultuur van die tijd. Het beeld brengt drie kenmerken van het moderne lichaam samen: transparante wetenschappelijke waarneming, gedisciplineerde beleving van het gezonde en sportieve lichaam en streven naar het Oud Griekse schoonheidsideaal.

WASSEN ANATOMISCH MODEL

Clemente Susini, Innervatie van het gezicht, 1798. Gekleurde was. Muséum national d'histoire naturelle, Parijs, Direction des bibliothèques et de la documentation.

Groothertog Peter Leopold van Lotharingen sticht in 1775 in Florence het natuurhistorisch museum. De anatoom Felice Fontana leidt het museum en maakt een didactische voorstelling van de hele anatomische kennis die het prestige van Florence bevestigt. Tal van kunstenaars gingen aan het werk in zijn werkplaats en produceren gekleurde wasmodellen. Het maken van een wasen anatomisch model verschilt niet veel van de creatie van een kunstwerk. Eerst maakt de anatoom het anatomische preparaat. Daarvan wordt op kleine schaal

een model gemaakt, of een gipsen mal rechtstreeks van de lichaamsdelen. In die mal wordt de was gegoten. Een anatoom controleert het wassen beeld en de kunstenaar werkt het tot slot af met een vernislaag. Vooral in Italië is de productie van wassen anatomische modellen echt een specialisatie. Florence is op het einde van de achttiende en het begin van de negentiende eeuw het centrum voor de productie van wassen beelden met de ateliers van Clemente Susini en later Carlo Calenzuoli. Susini is de absolute meester in dit genre. Italiaanse en buitenlandse universiteiten kochten zijn uitzonderlijke beelden.

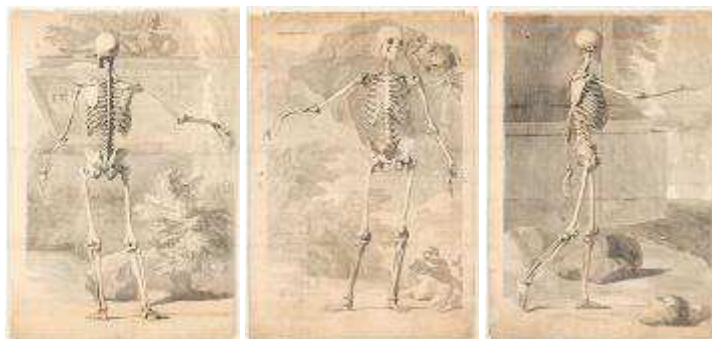
MYOLOGIE

Jacques-Fabian Gautier d'Agoty, Myologie complete en couleur et grandeur naturelle, composée de l'essai et de la suite de l'essai d'anatomie en tableaux imprimés. A Paris, chez le sieur Gautier, seul graveur privilégié du Roy, rue Saint Honoré, au coin de la rue Saint Nicaise [...], 1746, pl°. Koninklijke Bibliotheek van België, II 16.779 E 1.

Gautier d'Agoty volgt een opleiding bij prentdrukker Jacob Christoph Le Blon. Daar leert hij gekleurde etsen drukken. Gautier d'Agoty gebruikt deze techniek voor grote anatomische atlanten en maakt zo de eerste mechanische kleurendruk van koperplaten. Wetenschappelijk zijn deze anatomische atlanten niet zo waardevol. De afbeeldingen zijn ruw met weinig detail. Toch leggen ze Gautier d'Agoty geen windeieren. Het publiek weet de licht erotische poses van de levensgrote modellen te smaken. In dit stuk is die seksuele ondertoon al te zien, maar nog niet ten volle ontwikkeld.

SKELETTEKENINGEN

Jan Wandelaar, Drie skelettekeningen als voorbereiding op Albinus, Tabulae sceleti et musculorum [Cat. 34], 1726. Zwart krijt en gewassen inkt op papier, 195 x 133 cm. Leiden, Universiteitsbibliotheek, BPL 1914 III

In 1721 volgde Bernhard Siegfried Albinus zijn vader op als hoogleraar anatomie en chirurgie aan de Leidse universiteit. In 1747 publiceerde hij zijn meest bekende werk: *Tabulae sceleti et musculorum corporis humani*. Het boek bevatte grote gedetailleerde platen over de anatomie van het menselijk lichaam, zoals het skelet en het spierstelsel. Albinus wilde het perfecte lichaam

weergeven, namelijk volledig symmetrisch. Jan Wandelaar tekende rond 1726 de levensgrote anatomische illustraties volgens een techniek die hij samen met Albinus ontwikkelde. Hij plaatste een raster op een vaste afstand van het anatomisch object (12,5 m) om zo de wetenschappelijke precisie van de tekening te verbeteren. Een tweede raster dicht bij het model maakte het mogelijk de anatomische details precies weer te geven.

Elke anatomische illustratie heeft twee versies. Eén exemplaar toont de contouren van de figuur, met letters en cijfers per anatomisch onderdeel. Het tweede toont een anatomisch figuur in een bosrijk landschap of een klassieke architectuur en zorgt zo voor een aangename kijkervaring. Eén van de meest opmerkelijke prenten toont Clara, een jonge vrouwelijke Indische neushoorn die in de 18de eeuw door Europa reist en voor furor zorgt. De neushoorn representeert de onstuimige levenskracht die natuur en mens beheerst.

2.4. Zaal 17 | Anatomie in het atelier

Vanaf de zeventiende eeuw behoort anatomisch onderwijs tot het lessenpakket aan de kunstacademies. Kunstenaars hechten net als artsen en wetenschappers al eeuwenlang belang aan de anatomie van het lichaam. Studenten aan de academie wonen dissecties bij en bestuderen anatomische prenten en écorchés. Ecorchés of de zogenaamde spiermannen zijn beelden of tekeningen van het menselijk lichaam waarbij de huid is weggelaten zodat je de spieren en bloedvaten kan zien. Ook de prenten van Vesalius krijgen hier een plaats.

Rond 1800 ontstaat een debat over het nut van anatomische kennis voor kunstenaars. Aan de ene kant pleiten kunstenaars voor de weergave van het ideale lichaam. Daartegenover staan andere kunstenaars, die meer neigen naar een natuurgetrouwe weergave van het reële lichaam. Kunstenaars als Jean-Galbert Salvage trachten de ideale en realistische anatomie te verzoenen door klassieke standbeelden te ontleden. De heropbloei van de bewondering voor het Oude Griekenland gaat gepaard met een groeiende belangstelling voor de Griekse lichaamscultuur. In overeenstemming met het burgerlijke ideaal van zelfontwikkeling, wordt ook het lichaam voorgesteld als een instrument dat kan en moet verbeterd worden door lichaamsvoeding, buitenleven en sport. In de anatomische afbeeldingen ligt de nadruk steeds meer op het (gespierde) lichaam in beweging.

HOOGTEPUNTEN

SMUGGLERIUS

William Pink, Smugglerius. Londen, 1834 (orig. 1775). Gipsen beeld op houten sokkel naar het origineel van Agostino Carlini, 75,5 x 148,7 cm. Royal Academy of Arts, Londen.

Dokter William Hunter was de eerste professor anatomie van de pas opgerichte Royal Academy of Arts in Londen. In 1776 kreeg hij het lijk van een opvallend gespierde smokkelaar in handen. Samen met de Italiaanse beeldhouwer, Agostini Carlini, maakt hij een bronzen afgietsel van het gevilde kadaver, in de theatrale houding van het beroemde beeld van de stervende Galliër. De studenten geven hem de naam *Smugglerius* of

Smokkelaar. In 1834 maakt William Pink een afgietsel van het sindsdien verloren gegaan origineel. Een ander exemplaar bevindt zich in Edinburgh.

2.5. Zaal 16 | Het lichaam in beweging

Sinds Vesalius vertrekken de anatomische afbeeldingen van een bewegingsloos lichaam. Ze leren niets over het lichaam in beweging. Dankzij de fotografie komt hier aan het einde van de negentiende eeuw verandering in. Wetenschapper Etienne-Jules Marey maakt fotoreeksen die de anatomie van het bewegend lichaam vastleggen. Kunstenaar Auguste Rodin kiest voor een aanpak waarbij de expressie primeert boven de anatomische correctheid. Het lichaam staat model voor de mogelijkheden van de mens in de verovering van de wereld. In dezelfde periode ging de medische beeldvorming een nieuw tijdperk in. Wilhelm Röntgen zorgde met de ontdekking van de naar hem genoemde stralen voor een revolutie door het lichaam transparant te maken, zonder dat hiervoor dissectie nodig is.

HOOGTEPUNTEN

AUGUSTE RODIN

Auguste Rodin, L'Âge d'airain, 1876. Brons, 182 x 65 x 59 cm. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen.

Het beeld markeert het startpunt van Rodins carrière. Hij maakt het beeld in Brussel en stelt het daar ook voor het eerst tentoon. Een jonge Belgische soldaat stond model voor het beeld. Bij de voorstelling van het beeld veroorzaakte het heel wat opschudding. In Brussel wordt de sculptuur aanvankelijk zelfs geweigerd door de academie omdat de jury denkt dat het zeer realistische beeld rechtstreeks naar een model gegoten is. Het kost Rodin heel wat moeite om toch erkenning te krijgen voor het beeld.

'L'Âge d'airain' (of 'Het Bronzen Tijdperk') betekent een nieuwe fase in de omgang met de artistieke anatomie. Rodin beschouwt de beeldhouwkunst als de enige mogelijke weergave van

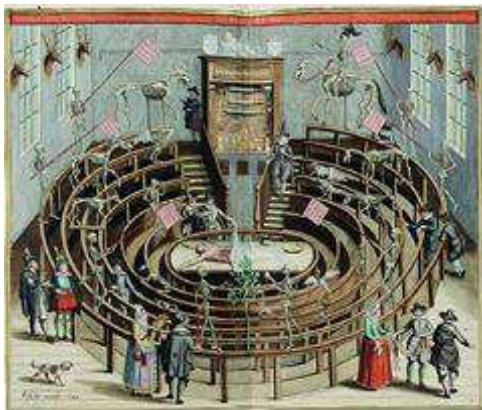
beweging. Beeldhouwkunst gaat volgens Rodin dus verder dan fotografie, wat maar een momentopname van beweging was.

2.6. Zaal 15 | Epiloog: de toekomst van de medische beeldvorming

In de 21ste eeuw zorgen nieuwe technologieën zoals MRI en CT scans voor 3D computerbeelden waarmee je binnenkijkt in het lichaam zonder één incisie te maken. Het menselijk lichaam wordt het voorwerp van corrigerende ingrepen en prestatie verhogende aanpassingen. Na 500 jaar blijft de verbeelding van het ideale en nu ook maakbare lichaam een fascinerende, maar ook verontrustende gedachte.

Curator: prof. dr. Geert Vanpaemel (KU Leuven)

2.7. Scenograaf Koen Van Synghel aan het woord over *Vesalius. Het lichaam in beeld*

Anatomisch Theater - Joannes Blaeu, Tooneel der steden van de Vereenighde Nederlanden, met hare beschrijvingen. Amsterdam: Joannes Blaeu, 1649, f°. © Koninklijke Bibliotheek van België, III 94.530 E 1.

Vesalius was een dankbare figuur om er een scenografie voor te bedenken, te meer omdat de curator Geert Vanpaemel een tentoonstelling bedacht waarin hij wou laten zien hoe de beeldvorming, zowel artistiek als wetenschappelijk zich ontwikkelde, niet alleen in de tijd van Vesalius, maar ook later, tot op de dag van vandaag zelfs. Dankbaar is Vesalius zeker omdat hij met zijn publieke dissecties van mensenlichamen in het zogenoemde *teatro anatomico* als wetenschapper ook deel uitmaakte van een beginnende spektakelmaatschappij.

Het leek me een uitgelezen kans om in de tentoonstelling een reconstructie, of althans een suggestie te geven, van zo'n *teatro anatomico* al was het maar omdat het zich aandiende als een historisch

verantwoorde setting, een perfecte soort ready-made scenografie, die mensen een herkenbaar en leesbaar kader biedt om te kijken en te leren. De replica van het anatomisch theater vormt een scharnier in de tentoonstelling, omdat het als een suggestie van de historische, publieke dissecties zowel de praktijk van Vesalius sprekend in beeld brengt, als ook resoneert met de schilderijen, maquettes en tekeningen die gemaakt werden van deze wetenschappelijke theaters in de universiteiten van Italië en de Lage Landen.

De tentoonstelling is opgebouwd als een kunsttentoonstelling, en de artefacten, zoals de anatomische wassen beelden worden getoond op sokkels en in vitrines alsof het kunstwerken zijn. En dat zijn ze ook, terwijl ze tezelfdertijd als didactisch en wetenschappelijk materiaal werden gemaakt.

Dat dubbelspel tussen wetenschap en kunst, spreekt ook uit de scenografie van de eerste zaal, waarin de figuur van Vesalius aan bod komt. De zaal roept de herinnering op aan de historische bibliotheek Laurentiana in Florence waar een reeks leestafels in lijn de ruimte definiëren. Hier zijn het vitrinetafels met onder meer de *Fabrica*, Vesalius' levenswerk, waarin zijn anatomie en een grote reeks anatomische prenten van het menselijk lichaam te vinden zijn.

Zoals de curator heeft vermeden om ziektebeelden en horror als spektakel op te voeren, heb ik met de scenografie ook een sereen kader willen bieden waardoor de artefacten niet als in een rariteitenkabinet worden gezet maar als complexe voorwerpen waar wetenschap zich toont als kunst.

Zelfs al was Vesalius met zijn publieke dissecties niet vies van spektakel, via een scenografie met suggestieve referenties naar historische contexten als het *teatro anatomico*, de kunstbibliotheken en -kabinetten, zal de tentoonstelling hopelijk ook meer delicate beelden in het geheugen griffen zoals een anatomische figuur met blootgelegde spieren die niet zomaar een neutrale, wetenschappelijke spierbundel staat te wezen, maar de vorm kreeg van het hellenistische beeldhouwwerk van de *stervende Galliër*.

2.8. Visual artist Filip Sterckx

Leuvens visual artist Filip Sterckx smeedt met zijn unieke animatietechniek licht tot levende sprookjes. Voor het Vesalius-project voert Sterckx je mee door een authentieke dissectie. Aan de hand van een 2D-projectie op een 3D-lichaamsmodel ontdek je laag per laag de fascinerende binnenkant van het menselijk lichaam.

2.9. Rondom de tentoonstelling in M – Museum Leuven

2.9.1.

Gezinsparcours: Magnus is ziek
26/10/2014 - 18/01/2015

Magnus is een fantasierijk jongetje en het hoofdpersonage in het prentenboek 'Magnus is ziek' van Kim Crabeels en Sebastiaan Van Doninck. In het boekje gaat Magnus onder narcose en belandt hij in een droomwereld waarin hij door het ziekenhuis zweeft.

Met zijn dokterstasje ga je op stap in de tentoonstelling van Vesalius en Schinwald. Daar kom je te weten wat een tic nerveux is, hoe je met röntgenfoto's ontdekt wat er vanbinnen verstopt zit, wat voor een gek woord stethoscoop wel niet is en waarom niemand een doktershandschrift kan lezen. Bovendien verbergen bacteriën niet langer hun geheimen voor jou, dankzij jouw vergrootglas!

Op het einde van het parcours ontdek je meer over Magnus en zijn ziekenhuisavonturen in zijn eigen Magnus kamertje dat versierd wordt met verschillende illustraties.

Toegang en parcours is gratis voor kinderen tot 12 jaar.

Gebaseerd op het gelijknamige prentenboek van Kim Crabeels en Sebastiaan Van Doninck (Lannoo): €12,99.

Te koop in de M-shop.

Bij aankoop van het boek, schenk je 1 euro aan het creatief atelier van de ziekenhuisschool UZ Leuven.

2.9.2.

Installatie: Landschap van Lijf en Leven

01/10/2014 - 18/01/2015

In een landschap van 11 meter ontmoet Vesalius de medische wereld van vandaag én morgen. De installatie zoemt in op de voortdurend evoluerende wereld van de medische diagnostiek.

Borstkankerscreening of een HIV-test zijn bekende voorbeelden. Je maakt echter ook kennis met tal van nieuwe mogelijkheden die nu nog toekomstmuziek zijn. In de installatie zitten 4 professoren verborgen die je alles vertellen over weefsels, cellen, bloed en DNA.

Luister, kijk, weet en voorkom ...

Een initiatief van Roche Diagnostics i.s.m. M – Museum Leuven en KU[N]ST Leuven.

Gerealiseerd door Fisheye.

Antichambre M – Museum Leuven

Toegang is gratis

2.9.3.

Maatschappelijk project: Ons verhaal

06/11/2014 - 08/02/2015

‘Ons verhaal’ is een project waarbij kinderen en jongeren in het ziekenhuis op een authentieke manier hun verhaal vertellen. Via digital storytelling, een unieke visuele vertelvorm, brengen ze hun belevingen van hun leven met en zonder ziekte in beeld in 1 à 3 minuten film.

Een initiatief van M i.s.m. Ziekenhuisschool UZ Leuven, Broeders Alexianen Tienen en Mixtories.

Met dank aan Nationale Loterij, Telenet, Cera en Roche Diagnostics.

Antichambre M – Museum Leuven

Toegang is gratis

2.9.4.

Onderwijs

Voor de tentoonstellingen van Vesalius en Schinwald is er een aanbod op maat voor zowel kleuter-, lager als secundair onderwijs. Een rondleiding, een museumspel met iPad of een Magnus is Ziek-parcours? Je vindt het volledige aanbod terug op www.schoolmetcultuur.be.

2.9.5. Praktische informatie M- Museum Leuven

M – Museum Leuven
Leopold Vanderkelenstraat 28
3000 Leuven

Openingsuren

Ma – Zo: 11u tot 18u

Do: 11u tot 22u

Gesloten op woensdag

Tickets

€12 – €10 – €5 – Gratis

Online* €9 – €7 – €3 – Gratis

(*exclusief administratiekosten €1,50)

Proef tijdens een gegidste rondleiding van zowel de Vesalius-tentoonstelling als de expositie van Markus Schinwald.

€65 voor een gids - Reserveer via bezoekm@leuven.be of 016 27 29 29.

Audiotour (NL/FR/ENG) en bezoek aan M – Schatkamer van Sint–Pieter inbegrepen in de toegangsprijs

www.vesaliusleuven.be

www.mleuven.be

Volg de anatoom die over lijken ging en tegenwoordig onzin fileert op Facebook (facebook.com/vesaliusleuven) en op Twitter ([@vesaliusleuven](https://twitter.com/vesaliusleuven))

2.10. Publicatie

In het publiëksboek *Vesalius. Het lichaam in beeld*, uitgegeven door het Davidsfonds, komen de belangrijkste thema's uit de tentoonstelling aan bod. In zeventien essays, geschreven door binnen- en buitenlandse experts, wordt het verhaal van Vesalius en de anatomie gesitueerd in zijn bredere historische en culturele context.

Redactie: Geert Vanpaemel

Kostprijs: € 24,95 (€ 29 in de boekhandel)
Te koop in de M-shop

2.11. Lijst met bruikleengevers

BELGIË

Erfgoedbibliotheek Hendrik Conscience, Antwerpen
Groeningemuseum, Brugge
Koninklijk Museum voor Schone Kunsten Antwerpen
Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel
KU Leuven, FaBeR, Onderzoeksgroep Biomechanica van de menselijke beweging
KU Leuven, Maurits Sabbebibliotheek, Faculteit Theologie en religiewetenschappen
KU Leuven, Universiteitsarchief
KU Leuven, Universiteitsbibliotheek
Materialise, Leuven
Rijksarchief Leuven

NEDERLAND

Amsterdam Museum
Universitaire Bibliotheken Leiden
Universiteitsmuseum Groningen

FRANKRIJK

École nationale supérieure des Beaux-Arts, Parijs
La Piscine, Musée d'Art et d'Industrie André Diligent, Roubaix
Musée d'Orsay, Parijs, dépôt au Musée Matisse, Nice
Muséum national d'histoire naturelle, Parijs
Université de Montpellier, Faculté de Médecine

DUITSLAND

Deutsches Hygiene-Museum, Dresden
GRASSI Museum für Angewandte Kunst, Leipzig
Kunstammer Georg Laue, München

ZWITSERLAND

Kunstmuseum Basel

OOSTENRIJK

Kunstsammlungen des Stiftes Kremsmünster

ITALIË

Museo di storia della Medicina, Rome

VERENIGD KONINKRIJK

Royal Academy of Arts, Londen
Science Museum, Londen
Wellcome Library, Londen

2.12. Lijst met werken

ZAAL 19

Vesalius. Het lichaam in beeld

1. Andreas Vesalius, *De humani corporis fabrica libri septem*. Basel, Joannes Oporinus, 1543. KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, CaaC17.
2. Gregor Reisch, *Margarita philosophica cū additionibus nouis : ab auctore suo studiosissima reuisione tertio sup.additis*. Basel, Michaelis Furterij, et Joānis Scoti [...] pressa, 1508, 4°. KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, R3A12055.
3. Andreas Vesalius, *Paraphrasis, in Nonum Librum Rhazae Medici Arabis clariss. ad Regem Almansorem, de singularum corporis partium affectuum curatione, autore Andrea Wesalio Bru xellensi Medicinae candi dato*. Leuven, ex officina Rugeri Rescij, 1537, 8°. Wellcome Library, Londen, EPB A/ 65900/A.
4. [Rutgerius Rescius], *D. Erasmi Roterodami Epitaphia*. Leuven, Ex officina Rutgeri Rescii, 1537, 8°. KU Leuven, Maurits Sabbebibliotheek, Faculteit Theologie en Religiewetenschappen, P940.224.1 DEDE Grob.
5. Immatriculatie Andreas Vesalius aan Leuvense Universiteit. *Quartus Liber Intitulatorum 28 februari 1529 - 31 augustus 1569*. Het Rijksarchief in België, bewaarplaats Leuven, Archief van de Oude Universiteit van Leuven, 24.
6. Andreas Vesalius, *Von des Menschen cörper Anatomey, ein kurtzer, aber vast nützer auszug, auss D. Andree Vesalii von Brussel Büchern, vonihm selbs in Latein beschriben, unnd durch D. Albanum Torinum verdometscht*. Basel, Joannes Oporinus, 1543, f°. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, LP 3823 E.
7. Andreas Vesalius, *Epistola, rationem modumque propinandi radices Chymae decocti ... pertractans : et ... epistolae cuiusdam ad Jacobum Syluium sententiam recensens ... Venetië*, Giacomo Vitali, 1572?, 8°. KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, CaaA116.
8. Andreas Vesalius, *Anatomicarum Gabrielis Fallopii observationum examen. Venetië, apud Franciscum de Franciscis Senensem, 1564*, 4°. KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, CaaA895.
9. Andreas Vesalius, [Jobst de Necker], *Ein gar künstlichs allen Leyb und Wundaertzen auch andrer Künsten Lieb habern hochnützlichs Werck in sechs Figur gebracht mit Inhalt aller Blutschlag und Flachsadern, sampt der Gehaynen des gantzen Leybs, und wie ein yedes seinem Ursprung empfahe und also eins aus dem andern volge, dem andern Hilff oder Nachteyle bringe, gar fleysig un artlich beschriben un anzeygt*. Ca. 1540, f°. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, Imp II 42.417 C Est.
10. Charles Estienne, *La dissection des parties du corps humain divisée en trois livres / avec les figures & l'declaration des incisions, composées par Estienne de la Rivière*. Paris, Simon de Colines, 1546, f°. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, LP 5945 C.
11. Bartholomaeus Eustachius, *Tabulae anatomicae*. Rome, in officina typographica Francisci Gonzagae, 1714. KU Leuven, Universiteitsbibliotheek, 7C112.
12. Juan Valverde, *Vivae imagines partium corporis humani aeris formis expressae*. Antwerpen, Christoffel Plantin, 1579, 4to. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, VB 4.481 A RP.
13. *Anathomia oder abconterfettung eynes Mans leib, wie er inwendig gestaltet ist*. 1544, Houtsnede. Wellcome Collection, Londen, EPB Planchests 293.11.
14. Govert Bidloo, *Anatomia humani corporis, centum & quinque tabulis, per artificiosius. G. de Lairese ad vivum delineatis, demonstrata, veterum recentiorumque inventis explicata plurimisque, hactenus non detectis, illustrata*. Amsterdam, weduwe Joannes van Someren, erven Joannes van Dyk, Hendrik en weduwe Theodoor Boom, 1685, fol. max. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, VB 4.484 E RP.
15. *Ivoren anatomische figuur (mannelijk)*. 17de of 18de eeuw. Science Museum, Londen, A642633.
16. *Ivoren anatomische figuur (vrouwelijk)*. 17de of 18de eeuw. Science Museum, Londen, A89155.
17. Franz Xavier Nissl, *Relieftafel met anatomische spierman*. Tweede helft 18de eeuw. Lindenhout. GRASSI Museum für Angewandte Kunst, Leipzig, Inv. Nr. 2005.179
18. *Kazuiifel met afbeelding uit 'De humani corporis fabrica'* Kunstsammlungen des Stiftes Kremsmünster.

ZAAL 18

Het theater van de anatomie

19. *Gläserner Mann. Plexiglas*. Deutsches Hygiene Museum, Dresden, DHMD 1994/520.
20. Louis Auzoux, *Spierman*. Midden 19de eeuw, papier-maché. Collectie Universiteitsmuseum Groningen.
21. Clemente Susini, *Innervation de la face*. 1798. Gekleurde was.

- Muséum national d'histoire naturelle, Parijs, MNHN.OA.1615.
22. Carlo Calenzuoli, *Artères et nerfs de la face et du cou*. 1818. Gekleurde was Muséum national d'histoire naturelle, Parijs, MNHN.OA.1687.
23. André-Pierre Pinson, *Buste de femme, anatomie de cerveau*. Eind 18de eeuw. Gekleurde was. Muséum national d'histoire naturelle, Parijs, MNHN.OA.1695.
24. Jacques-Fabien Gautier d'Agoty, *Myologie complete en couleur et grandeur naturelle, composée de l'essai et de la suite de l'essai d'anatomie en tableaux imprimés. A Paris, chez le sieur Gautier, seul graveur privilégié du Roy, rue Saint Honoré, au coin de la rue Saint Nicaise [...]*, 1746. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, II 16.779 E 1.
25. *Charter van de Leuvense anatomie*. 1661. Perkament. KU Leuven, Universiteitsarchief.
26. Filip Sterckx, *Vesalius Revisited*. 2009. Videoinstallatie.
27. Charles Philips, *William Cheselden giving an anatomical demonstration to six spectators in the anatomy theatre of the Barber-Surgeons' company*, London. Ca. 1730/1740. Olie op doek. Wellcome Collection, Londen, 47339i.
28. Anoniem, *De anatomische les*, 17de eeuw. Olie op doek. Groeningemuseum, Brugge, 0000.GRO0497.I.
29. Joannes Blaeu, *Toonneel der steden van de Vereenighde Nederlanden, met hare beschrijvingen*. Amsterdam : Joannes Blaeu, 1649, f°. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, III 94.530 E 1.
30. Caimi, *Model van het anatomisch theater van het Archiginnasio in Bologna*. 18de eeuw. Houten schaalmodel. Museo della storia della medicina, Rome, I 3743.
31. Robert Bommel, *A lecture at the Hunterian anatomy school, Great Windmill Street*, London. 1839. Aquarel. Wellcome Collection, Londen, 45926i.
32. T.C. Wilson naar T. Rowlandson, *Three anatomical dissections taking place in an attic*. Ingekleurde lithografie. Wellcome Collection, Londen, 25405i
33. Adriaen Backer, *Anatomische les van dr. Frederik Ruysch*. 1670. Olie op doek. Amsterdam Museum, SA 2000.
34. Bernhard Siegfried Albinus, *Tabulae sceleti et musculorum corporis humani*. Leiden, apud Joannem & Hermannum Verbeek, 1747. KU Leuven, Maurits Sabbebibliotheek, Faculteit Theologie en Religiewetenschappen, Plano 155.
35. Jan Wandelaar, *Drie skelettekeningen als voorbereiding op Albinus, 'Tabulae sceleti et musculorum'*, ca. 1747. Leiden, Universiteitsbibliotheek, BPL 1914.
- ZAAL 17**
Anatomie in het atelier
36. Jacques Gamelin, *Ostéologie et myologie*. 1779. École des Beaux-Arts, Parijs, 666 B in-fol.
37. Jean-Galbert Salvage, *Anatomie du gladiateur combattant*. 1812. Hendrik Conscience Bibliotheek, Antwerpen, H 5505.
38. Naar Pietro Francesco Alberti, *A Roman academy of artists*. Na 1600. Ets. Wellcome Collection, Londen, 25885i.
39. Cornelis Cort naar Jan van der Straeten [Stradanus], *De academie*. 1578. Gravure. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, S.I 63.
40. Domenico Del Barbieri naar Rosso Fiorentino, *Skeletten en spiermannen*. Gravure Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, S.II 9295.
41. Edward Burch, *Écorché*. 1780. Brons. Kunstkamer Georg Laue, München.
42. Henri Bouchard naar Houdon, *Écorché*. 1792. Gips. La Piscine, Roubaix, HB 84470.
43. William Pink naar Agostino Carlini, *Smugglerius*. 1834. Gips. Royal Academy of Arts, Londen, 03/1436
44. Paul Pontius naar Peter Paul Rubens, *Livre de dessin*. Koninklijke Bibliotheek van België, Brussel, S.I 26670, S.I 26671, S.I 26666 en S.I 26667.
45. Numa Boucoiran, *La leçon d'anatomie à l'usage des artistes*. 1873. Olie op doek. Université de Montpellier, Faculté de Médecine
- ZAAL 16**
Het lichaam in beweging
46. Paul Cézanne, *Écorché, intérieur avec chaise*, 1887-1890. Potloodtekening. Kunstmuseum Basel, Kupfersctichkabinett, 1934.203.
47. Henri Matisse, *L'écorché d'après Puget*, 1903. Brons. Musée d'Orsay, Paris, dépôt au Musée Matisse, Nice, don de Mme Jean Matisse, 1978, Inv. RF 3386.
48. *Écorché dit de Michel-Ange*. 19de eeuw. Gips. École des Beaux-Arts, Parijs, MU 11992.
49. Auguste Rodin, *Bronzen tijdperk*. 1875-1880. Brons. Koninklijk Museum voor Schone Kunsten, Antwerpen, 1965.
50. Etienne-Jules Marey, *Chronofotografie*, 1883, Collège de France, Archives, Inv. 3PV702, 3PV699, 3PV853, 3PV861 en Cinémathèque française, Parijs Inv. PHN P067/89

51. Anoniem, het X-Ray kabinet van dr. Macintyre, 1909, Collection of Scottish Screen Archive, National Library of Scotland.
52. Ilse Jonkers, Maarten Afschrift, Karen Jansen, *Analyse van de menselijke beweging*. Video en digitale verwerking, 2014. Onderzoeksgroep Biomechanica van de menselijke beweging, FaBeR, KU Leuven

ZAAL 15

Epiloog: de toekomst van de medische beeldvorming

53. Model van een hart
Materialise
54. Model van de hersenen
Materialise
55. Model plastische chirurgie van het kaakbeen
Materialise

3. Tentoonstelling: Markus Schinwald

3.1. Markus Schinwald creëert een theatrale wereld in M

Onderwaterscènes met honderden kleurrijke vissen, mechanische poppen, meubels die aan lichaamsdelen doen denken, films en een mobiele muur met schilderijen. Hedendaagse kunstenaar Markus Schinwald (°1973, Salzburg) creëert in M een theatrale setting waarin kunstwerken en personages bewegen. Van 2 oktober 2014 tot 8 februari 2015 loopt in M de eerste Belgische solotentoonstelling van deze Oostenrijkse kunstenaar.

Markus Schinwald is een veelzijdig kunstenaar. In elk van de vijf opeenvolgende zalen in M toont hij een facet van zijn recente oeuvre en kiest daarbij zijn medium in functie van zijn idee of van de intensiteit die het kunstwerk moet uitdragen. De ene keer zijn het schilderijen en sculpturen, andere keren films of live performances. In de tentoonstelling worden verschillende nieuwe werken voor het eerst getoond.

In Markus Schinwalds installaties, films, schilderijen, sculpturen en interactief werk onderzoekt hij de plaats van de mens in de wereld. Zijn leidraad hierbij is een bijzondere interesse in het menselijke lichaam en zijn zoektocht naar hoe we fysiek of mentaal beperkt worden door ons cultureel kader, onze gewoontes, onze emoties of de ruimte om ons heen. Verder heeft Schinwald een bijzondere aandacht voor de manier waarop mensen naar kunst kijken en hoe deze ervaring verschilt met andere manieren van kijken? Wat verwachten we? Wat kan ons boeien? Hoe verschilt het kijken naar stille objecten met het kijken naar bewegende lichamen of vissen in een aquarium?

3.2. Een tentoonstelling die de architectuur van M uitschakelt

Als bezoeker laat je de gewone wereld achter en treed je binnen in de bijzondere wereld van Markus Schinwald. De kunstenaar schept een bevreemdende sfeer. Hij sluit de eerste zalen volledig af van de buitenwereld en verbant alle daglicht. Verhuld in volledige duisternis trekt hij zo de blik van de bezoekers onmiddellijk naar de kunstwerken, die verlicht zijn of licht geven aan de ruimtes. De rode draad doorheen de tentoonstelling is 'animeren' of 'geanimeerd worden'. Kunstwerken worden door technische ingrepen beziel, vormen het decor voor vissen of suggereren een beweging.

3.3. Een encenering van kunstwerken als decor voor vissen [zaal 23]

Markus Schinwald, *Aquarium (Genf)*, 2011/2014. © Dirk Leemans

In deze complete duisternis richt Markus Schinwald zes grote en kleinere aquaria in, met klinkende namen als Geneva, Venice of Budapest. Deze kijkdozen zijn ingericht als een tentoonstellingsruimte met miniaturen van kunstwerken uit vorige tentoonstellingen en vissen die erin rondzwemmen. In elke onderwaterscenografie figureert een andere soort vis, van 1750 neonvisjes, 25 olifantvissen, 50 zoenvissen, 5 koraalduivels, 5 kreeften tot 100 transparante vissen. De aquaria lijken geanimeerde schilderijen of composities waarbij de blik van de kijker alterneert tussen de rondzwemmende vissen en de stilstaande sculpturale ingrepen. Het geluid van borrelend water, geeft ondertussen een bijzondere soundtrack aan dit werk.

3.4. Lichaam, ruimte en oriëntatie [zaal 24]

Markus Schinwald, *Orient*, 2011, Filmstill

Met *Orient*, de twee films die voor het eerst te zien waren op de Biënnale in Venetië (in 2011), toont Schinwald hoe de geest het lichaam beïnvloedt. In de films voert een groep mannelijke en vrouwelijke personages vreemde performances uit in een schilderachtig en verlaten gebouw. Terwijl hun gechoreografeerde bewegingen vertrouwde handelingen uitvoeren, zoals aan het been krabben en het voorhoofd afvegen, zweven de figuren tegelijk op touwen, klimmen bovenop deuren en trachten ze zichzelf uit een hoop draden te ontwarren. De bewegingen van de protagonisten staan symbool voor hun mentale staat. Een voice-over tekst laat ons nadenken over de band tussen lichaam en geest.

Dezelfde vertrouwde handelingen komen terug in een volgende zaal, waar Markus Schinwald in een theateraal decor van gordijnen en kunstwerken een groep levensgrote gemotoriseerde marionetten opvoert. De poppen geven een live voorstelling waarin ze elk een zeer banale handeling uitvoeren, die doet denken aan een nerveuze tic. De poppen zijn door de kunstenaar zelf gemaakt en gekleed. Met hun gestileerde gezicht zitten ze tussen kind en volwassene in. Een stoute gezichtsexpressie doet hen denken aan onruststokers.

3.5. Nieuwe reeks schilderijen [zaal 26]

Markus Schinwald, *Extension 4*, 2014 © Dirk Leemans

Verder toont Markus Schinwald een nieuwe reeks schilderijen die het afgelopen jaar gemaakt zijn. Voor zijn schilderijen vertrekt hij steeds van doeken die hij op rommelmarkten of veilingen koopt. Na de restauratie ervan, voegt hij eigen elementen toe. In zijn nieuwe werk verlaat Schinwald het intieme formaat die zijn schilderijen vroeger hadden. Hij presenteert in M een nieuwe piste, waarbij het figuur verloren lijkt in de grote doeken. In dezelfde zaal vind je een aantal houten sculpturen gemaakt uit tafelpoten. De sculpturen doen denken aan lichaamsdelen en kronkelen als beweeglijke dansers of uitvergrote insecten langs acht meter hoge palen.

3.6. Ruimte in beweging [zaal 27]

Markus Schinwald, *Untitled*, 2014 © Dirk Leemans

In tegenstelling tot de vorige zalen, baadt deze zaal in licht. De kunstenaar speelt hier in op de witte museumarchitectuur en geeft het een verlengstuk. Drie bewegende witte muren schuiven subtiel in elkaar. Elke wand bevat schilderijen, draait traag op een as en kan door de bezoeker gemanipuleerd worden. Op deze manier speelt Schinwald met het perspectief op de schilderijen.

De nieuwe schilderijen zijn bestaande doeken die hij overschilderde. bestaande, opgekochte composities die hij grotendeels overschilderde.

3.7. Playground

Tijdens het festival Playground brengt M samen met Kunstencentrum STUK een eenmalige live opvoering van de voorstelling “A Stage Matrix 1”, van Markus Schinwald en de Russische danser Oleg Soulimenko. Meer informatie hierover vind je op www.playgroundfestival.be.

Curator: Eva Wittocx (M – Museum Leuven)

Biografie Markus Schinwald

© Dirk Leemans

Markus Schinwald, geboren in 1973, is een Oostenrijks beeldende kunstenaar. Hij leeft en werkt in Wenen en New York. Hij combineert op een speelse manier sculpturale objecten, schilderijen, video's, theatrale installaties en architectonische interventies. Zijn interesse en kennis zijn zeer uiteenlopend. De geschiedenis van de psychoanalyse in Oostenrijk sluimert door zijn werk (met bekende figuren zoals Sigmund Freud), net zoals drama en performance, een resultaat van zijn werk in het theater en zijn opleiding als kostuummaker en kunstenaar. Deze culturele en persoonlijke achtergronden hebben een blijvende impact op zijn werk. Zijn werk is beïnvloed door de culturele geschiedenis van het lichaam, de psychoanalyse en de technologie maar ook door zijn voorliefde voor dans en performance. Hij put inspiratie uit archaische mythes, het Surrealisme, de fantastische literatuur van de Italiaanse romanschrijver en dichter Dino Buzzati (1906-1989) en de unieke donkere filmische wereld van de Amerikaanse filmregisseur David Lynch (1946).

Markus Schinwald nam deel aan talrijke solo- en groepstentoonstellingen. Zijn werk bevindt zich in verschillende museale en privécollecties. Schinwald vertegenwoordigde Oostenrijk in 2011 op de 54ste Biënnale van Venetië. Recente monografische tentoonstellingen zijn ondermeer deze in Kunstverein Hannover (2011), Kunsthaus Bregenz (2009), Mücsarnok Kunsthalle Budapest (2009), Migros Museum für Gegenwartskunst, Zürich (2008), Augarten Contemporary Wenen (2007), Aspen Art Museum (2006) en het Frankfurter Kunstverein (2004). In 2013 stelde hij tentoon in Palais de Tokyo Parijs als voorbereiding op zijn meest recente solo show in het CAPC Bordeaux (2013).

In België toonde hij in 2006 filmwerk in Argos in Brussel. Hij nam twee keer deel aan het Playground festival voor performance in Leuven (STUK en M – Museum Leuven), in 2009-2010, met ondermeer *Stage Matrix 3*. Zijn performances werden onder andere ook getoond door DeSingel in Antwerpen (2006). In 2013 verzorgde hij het artwork voor de promotiecampagne van operahuis De Munt in Brussel. In 2014 stelt hij tentoon op de Triënnale van Milaan en in CCA Wattis, San Francisco. Hij wordt vertegenwoordigd door de galerijen Gio Marconi in Milaan, Galerie Thaddaeus Ropac Salzburg en Yvon Lambert in Parijs.

4. Cultureel Stadsproject

4.1. Tentoonstellingen

The Divided Body

Luca School of Arts

14/11/2014 - 07/12/2014

30CC/Predikherenkerk

The Divided Body vertelt verhalen over het lichaam, verschuift betekenissen en snijdt diep tot aan de grens waar leven en dood elkaar raken.

De architectuur van de Predikherenkerk laat zich lezen als een samengesteld lichaam. Naast het schip en de sacristie wordt ook het dormitorium aangewend om het werk van gerenommeerde kunstenaars en jong talent een plaats te geven. De kerk blinkt uit in zijn monumentaliteit en is bijzonder in zijn historiek: het is de grafkerk van Hendrik III, hertog van Brabant en zijn echtgenote Aleidis van Bourgondië.

Met werk van: Ruben Bellinkx, Peter Buggenhout, Wim Catrysse, Lydia Debeer, Marc De Blicq, Berlinde De Bruyckere, Jos de Gruyter & Harald Thys, Lucas Devriendt, Paul Elliman, Adrijana Gvozdenović, René Heyvaert, Hannah Joris, Ekaterina Kaplunova, Georgia Kokot, Stanislas Lahaut, Kristof Lemmens, Julie Lesenne, Wendy Morris, Renato Nicolodi, Juan Pablo Plazas, Reniere & Depla, Jelle Schoupe, Irja Syvertsen, Frank Theys, Ana Torfs, Veerle Tytgat, Bart Van de Put, Jeroen Vandesande, Nel Verbeke, Johan Verschaeve, Arjen Verswijvelt & Timo Bonneure, Leen Voet, Vadim Vosters

Curator: Wim Lambrecht

30CC/Predikherenkerk - Onze-Lieve-Vrouwstraat, 3000 Leuven

Open ma, do, vr, za en zo van 14u tot 20u.

Dinsdag en woensdag gesloten.

€5/€3 – Tickets: ter plekke cash te betalen.

Memorites – De anatomie van een verlangen

Kurt d’Haeseleer - WERKTANK

01/10/2014 - 17/01/2015

Bib Leuven

Memoritis - de anatomie van een verlangen is een theatrale video-installatie van Kurt d’Haeseleer met tekst van Ilja Leonard Pfeijffer, geïnspireerd op de praktijk van het anatomisch theater. In de installatie wordt een herinnering van een anoniem hoofdpersonage gedissecteed en geanalyseerd door een virtuele jury. De juryleden bekijken flarden beelden uit het verleden waaruit ze proberen te achterhalen welke misdaad het hoofdpersonage gepleegd heeft. Ze raken het echter niet eens over wat die beelden juist kunnen betekenen en of ze wel overeenkomen met de feiten.

Deze installatie werd gerealiseerd door WerkTank. In samenwerking met Behoud de Begeerte en Cie Tartaren.

De Bib Leuven - Rijschoolstraat 4 0101, 3000 Leuven.

Open: ma en wo van 12u tot 18u, di en vrij van 10u tot 18u, do van 12u tot 20u en za van 10u tot 17u. Zondag gesloten. Gratis

Vesalius door de eeuwen heen
UZ Leuven
13/10/2014 - 18/01/2015
Campus Gasthuisberg

Vesalius had een grote invloed op de hedendaagse geneeskunde. *Vesalius door de eeuwen heen* is een interactieve tentoonstelling waarin Vesalius' wetenschappelijk werk wordt gecombineerd met de evolutie van de medische beeldvorming in de geneeskunde en de grensverleggende technieken. Aan de hand van enkele verhalen van een fictieve patiënt worden anatomische modellen gepresenteerd, onderzoeksmethodes geïllustreerd en beelden geanalyseerd.

Ontvangsthal Campus Gasthuisberg - Herestraat 49, 3000 Leuven.
Doorlopend open en gratis.

Vesalius in het Anatomisch Theater
Alfagen- Alumni van de Faculteit Geneeskunde KU Leuven
01/10/2014 - 18/01/2015
Anatomisch Theater Leuven

In het Anatomisch Theater van Leuven, waar tot 1876 dissecties plaatsvonden, kun je terecht voor een multimediale Vesalius-beleving. Je ontdekt op een interactieve manier verhalen over het leven en werk van Vesalius en je leert alles over het anatomisch onderwijs in Leuven.

Anatomisch Theater - Minderbroedersstraat, 3000 Leuven - Tegenover de Kruidtuin
€5 per persoon (minimum 15 personen)
Reserveren via de Koninklijke Leuvense Gidsenbond: jos.vandeven@hotmail.com

Stukken van mensen part III
SLAC/ Academie Beeldende Kunst
07/11/2014 - 17/01/2015
Bib Leuven

Part III is het hoogtepunt van het Vesaliusproject *Stukken van mensen* van SLAC/ Academie Beeldende Kunst, waarin de studenten eerder dit jaar hun visie op Vesalius al deelden. Eyecatcher van deze tentoonstelling is de remake van een anatomisch theater, een houten structuur waarbinnen telkens een week lang het werk van een student wordt getoond. Ontdek de audioscapes die uitsluitend worden gecreëerd met geluiden gelinkt aan het menselijk lichaam. Neem plaats in het theater en laat je meevoeren in de wereld van Vesalius!

De Bib Leuven - Rijschoolstraat 4 0101, 3000 Leuven.
Open: ma en wo van 12u tot 18u, di en vrij van 10u tot 18u, do van 12u tot 20u en za van 10u tot 17u. Zondag gesloten. Gratis

4.2. Dans

Early works
Trisha Brown Dance Company
07 & 08/10/2014
30CC/Predikherenkerk

Trisha Brown leidt sinds 1960 een New Yorkse revolutionaire beweging die hele generaties dansers en choreografen, waaronder Anne Teresa De Keersmaeker, beïnvloedde. Met *Early Works* toont het gezelschap enkele beklijvende choreografieën uit hun beginperiode. Geniet van eenvoud met een flinke dosis humor.

30CC/Predikherenkerk - Onze-Lieve-Vrouwstraat, 3000 Leuven.
7 oktober 2014 om 20u en 8 oktober 2014 om 17u en 20u
€20/€16 - €16 voor een Dubbelspelticket

Repertoire avond
Trisha Brown Dance Company
10/10/2014
30CC/Stadsschouwburg

De anatomie van het lichaam en de relatie met de zwaartekracht zijn cruciaal in Browns danstechniek. De 'repertoire avond' brengt een boeiend drieluik. In *Son of gone fishin* (1981) haken bewegingen continu in elkaar en monden uit in een fascinerende bewegingsstroom. *Les yeux et l'âme* (2011), meteen de Belgische première, is een magisch stuk geïnspireerd op de liefde en het menselijk verlangen. In *Newark (Niweeorce)* (1987) komt Browns unieke danstaal volledig tot haar recht.

30CC/Schouwburg - Bondgenotenlaan 21, 3000 Leuven
10 oktober 2014 om 20 u.
€25/€21 (rang 1), €22/€18 (rang 2), €21/18 voor een Dubbelspelticket

Move me: Imagining the body
STUK

Vier keer per jaar organiseert STUK het dansprogramma *Move Me*. Drie ideeën verbonden met het leven en werk van Vesalius vormen de basis voor het oktober- programma: lichamelijke, ervaring en waarneming. Lichamelijke staat in deze hedendaagse dansvoorstellingen centraal als instrument of betekenisdrager.

Der Bau
Isabelle Schad & Laurent Goldring
13/10/2014

Danseres Isabelle Schad en beeldend kunstenaar Laurent Goldring maken van *Der Bau* een esthetische ervaring waarin prachtige beelden worden gecreëerd met lichamen, beweging en textiel.

STUK Studio - Naamsestraat 96, 3000 Leuven
13 oktober 2014 om 20.30u.
€14/€10

Still animals & The workshop
Tuur Marinus
14 & 15*/10/2014

De dansers van de jonge Belgische choreograaf Tuur Marinus voeren looppatronen uit van dieren en mensen. Door een bijzondere lichtregie lijken ze in de lucht te zweven. Fascinerend, bevreemdend en mooi.

In samenwerking met de dienst Cultuur van de KU Leuven.

STUK Soetezaal - Naamsestraat 96, 3000 Leuven
14 en 15 oktober 2014 om 21.00u.
* Op 15/10 is er een vertoning die gratis toegankelijk is voor de studenten met een cultuurkaart KU Leuven.
€10/€6

3 op 3

Tuur Marinus, Busy Rocks & fABULEUS

17/10/2014

3 op 3 is een zoektocht waarin drie mensen hun lichaam laten spreken en de meest mysterieuze beelden aan elkaar rijgen. Dansers vliegen als dieren, tikken tegen elkaar als dominosteentjes en duiken in een kartonnen doos.

STUK Soetezaal - Naamsestraat 96, 3000 Leuven

17 oktober 2014 om 19.00u.

€10/€6

Op 18/10/2014 is er een gratis workshop voor kinderen.

Deceptive bodies

Charlotte Vanden Eynde & Dolores Bouckaert

16/10/2014

‘Als levende speelgoedpoppen nemen ze elkaar onder de loep, testen de anders (pijn) grenzen en rijden elkaar als paradepaardjes op houten paletten over de scène. Wat een onschuldig spelletje lijkt, wordt al gauw een manipulatief en sensueel machtsduel.’

Charlotte De Somviele in De Standaard

In *Deceptive Bodies* focussen actrice Dolores Bouckaert en danseres Charlotte Vanden Eynde op de raadselachtige en bedrieglijke taal van het lichaam. Inspiratie vonden ze in het historische fenomeen hysterie en in de esthetisering en theatralisatie ervan.

STUK Studio - Naamsestraat 96, 3000 Leuven

16 oktober 2014 om 20.30u.

€14/€10

Extreme tension

Ula Sickle

21/10/2014

De bewegingen van danseres Marie De Corte en de soundscape kruipen onder de huid en creëren soms een intieme, vertrouwde en dan weer bevreemdende sfeer. Een portret van een lichaam dat in al zijn kracht en kwetsbaarheid wordt blootgelegd.

STUK Studio - Naamsestraat 96, 3000 Leuven

21 oktober 2014 om 20.30u.

€14/€10

4.3. Theater

La dissection d' un homme armé

Braakland/Zhebuilding

30 & 31/10, 1, 2, 6, 7, 8, 9, 11, 12, 14, 15 & 16/11/2014

M - Museum Leuven

Op een tentoonstelling over Vesalius in 2014 ontmoeten drie mannen mekaar. Ze blijken elk verantwoordelijk voor de dood van iemand. Messcherp fileert *La Dissection d'un Homme Armé* drie moordverhalen uit de Belgische geschiedenis van de twintigste eeuw: een broeder- moord in de loopgraven van 14-18, de aanslag op Julien Lahaut en het lynchen van de tien Belgische paracommando's aan de vooravond van de Rwandese genocide in 1994. 2014 blijkt de verjaardag van meer dan één sterven.

M – Museum Leuven - Leopold Vanderkelenstraat 28, 3000 Leuven

30/10/2014 om 21.30u (late night) - 31/10, 1, 7, 8, 11, 12, 14 & 15/11/2014 om 20u - 2, 9 & 16/11/2014 om 15u (matinee) - 06/11/2014 om 12.30u (lunch) en 21.30u (late night)
€16 avondvoorstelling - €18 matinee - €12 lunch en late night

Voor €3 extra krijg je een combiticket voor de tentoonstelling in M – Museum Leuven

Liefdesverklaring
fABULEUS en NBprojects
10, 11, 16, 17 & 18/10/2014
OPEK

Het werk van theatermaker Nicole Beutler valt niet in een vakje te steken. Is het dans? Theater? Een uit de hand gelopen popconcert? Voor *Liefdesverklaring* zet Beutler samen met schrijfster Magne van den Berg het mes in het ophefmakende ‘Publikumsbeschimpfung’ (1966, Handke), dat de toenmalige theaterwetten van tafel veegde. *Liefdesverklaring* keert de tekst om tot een verleidelijke en verwarrende lofzang aan het theater en het publiek: uitgesprongen, gedanst en gebeatboxt door zes jonge spelers en voortgestuwd door de onweerstaanbare elektronische beats van DJ/componist Gary Shepherd.

OPEK - Vaartkom 4, 3000 Leuven
10, 11, 16, 17 & 18/10/2014 om 20u.
€12

Vesalius, de loëkepikker
Academie van het Leives Dialect
22/11/2014
30CC/Schouwburg

Een stuk in het Leives over het leven van Vesalius, van zijn prille jeugd als scholier en student in Leuven tot de schipbreuk in Zakynthos. Niet enkel zijn verblijf in Spanje en de *Fabrica* maakten de anatoom wereldwijd bekend. Ook de pest en de dames Antonia Van Roosemael en Katelijne Metsys, die door hun Lutherse bijdrage levend begraven werden op de Grote Markt van Leuven, hielpen Vesalius door te breken.

30CC/Schouwburg - Bondgenotenlaan 21, 3000 Leuven
22/11/2014 om 14u & 20u.
€5 - Start voorverkoop op woensdag 15 oktober 2014

4.4. Muziek

Vesalii Icones
Festival van Vlaanderen Vlaams-Brabant
22/09/2014
Aula Pieter De Somer KU Leuven

De Britse componist Peter Maxwell Davies koos veertien platen uit de *Fabrica* en linkte ze aan de staties van de Kruisweg. *Vesalii Icones* is een veelzijdige compositie voor cello solo en ensemble waarin invloeden van het gregoriaans, de barok, de boogiewoogie en de volksmuziek wonderlijk samensmelten.

De Nederlandse cellist Pieter Wispelwey, die samen met het Nieuw Ensemble tekende voor de première, behoort tot de wereldtop en is tevens huiscellist van het festival. De videocreatie van Peter Missotten brengt de anatomische platen van Vesalius tot leven.

Aula Pieter De Somer KU Leuven - Charles Deberiotstraat 24, 3000 Leuven
22/10/2014 om 20.30u - €25

Concert Membra Jesu Nostri
Dietrich Buxtehude
03/12/2014
Iers College Leuven

De *Membra Jesu Nostri* van Dietrich Buxtehude, één van de belangrijkste leermeesters van Bach, is zowel wat de tekst als de muziek betreft erg speciaal. Het geheel sluit qua thematiek naadloos aan bij het stadsfestival. De stanza's zijn geschreven door Arnulf van Leuven, een Cisterciënzer-abt, en bezingen in mooie Latijnse poëzie de verschillende lichaamsdelen van het gekruisigde lichaam van Christus.

Iers College - Janseniusstraat 1, 3000 Leuven

Casparo
Frascati Symphonic
05/12/2014
Aula Pieter De Somer KU Leuven

Collegium Frascati en Frascati Vocal brengen samen met drie solisten de opera *Casparo*, een creatie van Luc Steels op een libretto van Oscar Vilarroya. De opera vertelt het verhaal van Casparo, een intelligente robot, die zijn liefde voor muziek ontdekt en hiervoor zijn ingebedde programmatie zou willen overstijgen.

Aula Pieter De Somer KU Leuven - Charles Deberiotstraat 24, 3000 Leuven
05/12/2014 om 20.30u
€35

4.5. Stadsverkenning

Wandeling: Vesalius in Leuven
Leuven door de ogen van Vesalius
01/10/2014 - 15/01/2015
Toerisme Leuven

Achter de gevels van de Leuvense universiteitsgebouwen voerde Vesalius zijn baanbrekende onderzoeken uit. Een boeiende stadswandeling tussen geschiedenis en actualiteit leert je alles over zijn leven en de geneeskunde uit die periode. Ook zijn tijdgenoot Erasmus loop je onderweg tegen het lijf. Een handig wandelboekje toont je de weg. Bovendien kunnen groepen op stap met een professionele stadsgids.

Download de interactieve en gratis APP *Leuven Walk* voor Android en IOS.

Toerisme Leuven – Naamsestraat 3, 3000 Leuven
Individuele bezoekers: €3 voor het wandelboekje te verkrijgen bij Toerisme Leuven.
Groepen: wandeling met gids voor €60. Reserveer via visit@leuven.be of 016 27 22 76

Rondleiding
De verborgen werkplek van Vesalius
07/10/2014 - 15/01/2015
Histaruz en UZ Leuven

Op de oudste ziekenhuissite van Leuven, aan de Kapucijnenvoer, streefden generaties artsen naar een betere geneeskunde en gezondheidszorg. Vesalius leidt je langs de meest verborgen plekjes. Maak een reis in de tijd, waar je het auditorium heilkunde, de eerste autopsiezalen, een heringericht operatiekwartier en het anatomisch theater bezoekt.

Museum Histaruz, Campus Sint-Rafaël - Kapucijnenvoer 35, 3000 Leuven
Elke dinsdag en donderdagvoormiddag van 10u tot 12u
€60 per gids - Reserveer via bezoekm@leuven.be of 016 27 29 29.

4.6. Nog meer wetenschap

10de editie
Kinderuniversiteit KU Leuven: Van kop tot teen
18/10/2014
Campus Gasthuisberg

Wetenschap is overal om je heen. Elke dag zoeken wetenschappers overal ter wereld, ook aan de KU Leuven, naar oplossingen voor allerlei wereldproblemen. Dat deden ze vroeger en dat doen ze nu, geïnspireerd door grote voorbeelden, hun helden. Wil jij graag samen met de wetenschappers van nu op zoek gaan naar Vesalius, één van die grote helden van de wetenschap? En meteen ook de geheimen van je eigen lichaam ontdekken? Kom dan een halve of een hele dag naar de Kinderuniversiteit!

Campus Gasthuisberg - Herenstraat 49, 3000 Leuven
18/10/2014 van 9u tot 17u
Gratis - Inschrijven kan vanaf 15 september

Dag van de wetenschap KU Leuven
23/11/2014
Verschillende locaties in Leuven

De Dag van de Wetenschap is het grootste wetenschapsevent in Vlaanderen en Brussel. Dit jaar staat de dag in Leuven in het teken van Vesalius en de zorgsector. Een aantal labo's van de KU Leuven, het universitair ziekenhuis en enkele biomedische bedrijven openen de deuren voor het grote publiek. Het initiatief wil iedereen bewust maken van de impact van wetenschap en technologie op het dagelijks leven.

Verschillende locaties in Leuven
23/11/2014 van 10u tot 17u
Gratis

4.7. Lezingen en debatten

Andreas Vesalius inspireert, fascineert en boeit een heleboel mensen. Hij is en blijft het boegbeeld voor wetenschappers, professoren, dokters, historici,...

Het programma omvat een divers aanbod aan lezingen. Wetenschappers van de KU Leuven en andere Vesalius-experten belichten Vesalius afwisselend vanuit een historische en medische invalshoek.

4.7.1. Museum Histaruz

De anatomische iconografie van Vesalius
Bob Van Hee
16/10/2014

Professor Bob Van Hee gaat dieper in op 'de anatomische iconografie van Vesalius' en legt uit waarom de *Fabrica* als een echt meester- werk kan worden beschouwd. Voor iedereen die het wonderlijke menselijke lichaam en Vesalius' invloeden beter wil leren kennen.

Wat na Vesalius?

Paul Broos

15/01/2015

Paul Broos, emeritus hoogleraar van de KU Leuven en voormalig diensthoofd Heelkunde en Traumatologie van UZ Leuven, neemt je mee op een tocht door de geschiedenis van de geneeskunde. Hij legt uit hoe Vesalius' werk een katalysator was voor de geneeskunde.

Museum Histaruz, Auditorium AZC, Campus Sint-Rafaël - Kapucijnenvoer 35, 3000 Leuven
Van 18.30u tot 19.45u vrij bezoek aan het museum.

Start lezing om 19u45. Inschrijven via communicatie@uzleuven.be of 016 34 14 61

4.7.2. Campus Gasthuisberg

- 07/10/2014   Johan Van Robays
'Bot erger je niet'
- 14/10/2014   Raphaël Suy
Over het hoofdstuk dat Vesalius beter niet had geschreven
- 21/10/2014   Jean-Pierre Tricot
Valverde en hoe hij Vesalius plagieerde
- 28/10/2014   Raf Sciot
Modern anatomopathologisch onderzoek. Waar Vesalius alleen kon van dromen...
- 04/11/2014   Frank Decat
De kroniek van Jan Van Brusten (1505-1538). Over Erard Van Der Marck, prins-bisschop van Luik en tijdgenoot van Vesalius
- 12/11/2014   Gaetano Thiene
The concept of the cardiovasculair system in Vesalius' mind
- 18/11/2014   Jan D'Hooghe
Modern radiologisch onderzoek van het hart. Dissectie bij leven.
- 25 /11/2014   Hendrik Verbrugge
Karel V, keizer ten tijde van Vesalius
- 09/12/2014   Paul Herijgers
Modern anatomie onderwijs
- 16/12/2014   Tom Fourneau, Imran Uddin, Diethard Monbaliu en Laurens Ceulemans
Vesalius. De kiem die in Leuven werd gezaaid, maar in Padua tot volle bloei kwam.
- 06/01/2015   Toni Lerut
H. Cushing en zijn passie voor Vesalius en zoveel meer
- 13/ 01/2015   Paul Broos
Vesalius aan het sterfbed van Hendrik II

Campus Gasthuisberg, Onderwijs en Navorsing 1- Auditorium Pentalfa, Herestraat 49, 3000 Leuven. Start om 19.30u. Gratis

4.7.3. Vormingplus Oost-Brabant: debat

Grenzeloze geneeskunde

Vormingplus Oost-Brabant

16, 23 & 30/10/2014 en 06, 12, 20, 27 & 29/11/2014

Verschillende locaties in en rond Leuven.

We leven steeds langer. Waar ligt de grens? Is gezondheid enkel voor wie het kan betalen? Hoe gaan we om met euthanasie bij kinderen? Vinden we orgaandonatie een goed idee? Laat je tijdens een brede waaier aan activiteiten informeren en vorm zelf je mening. Topwetenschappers zoals Jean-Jacques Cassiman zullen je zeker inspireren. Op het slotevenement kies je dan zelf een thema en ga je in debat met andere aanwezigen.

Slotmoment op 29/11/2014 van 14u tot 17u in de Bib Leuven – Rijschoolstraat 4 0101, 3000 Leuven. Gratis. Verschillende data, uren en locaties.

4.7.4. Vesalius-lezingen in M – Museum Leuven

- 02/10/2014 Daniel H. Garrison
Professor emeritus klassieke studies van de Northwestern University in Evanston (VS)
Vesalius Epistle on the china root
- 23/10/2014 Alexander Bieri
Curator van de historische collectie en archief van Roche – Basel (CH)
Andreas Vesalius' lasting impact on the art of the danse macabre
- 20/11/2014 Morwena Joly-Parvex
Diensthofd Collecties van het Centre des monuments nationaux – Parijs (FR)
L'imaginaire anatomique chez les artistes français: de Vésale au dessin d'après dissection.
- 04/12/2014 Alain Touwaide*
Onderzoeker aan het Smithsonian Institution, National Museum of Natural History, Washington DC (VS)
Vesalius and the construction of science
- 11/12/2014 Tim Huisman
Conservator aan het Museum Boerhaave – Leiden (NL)
Anatomische theaters als cultureel verschijnsel in Europa
- 08/01/2015 Andrew Cunningham
Senior Research Fellow in History of Medicine aan de universiteit van Cambridge
William Harvey and the circulation of knowledge from Padua to England

M – Museum Leuven - Leopold Vanderkelenstraat 28, 3000 Leuven

Start om 18u* en 19.30u

*In samenwerking met Lectio (KU Leuven) in het kader van het internationale congres *Towards the Authority of Vesalius. Representations of the Human Body in Antiquity, the Middle Ages and the Renaissance.*

5. Colofon en partners

Vesalius. Het lichaam in beeld is een tentoonstelling in samenwerkingsverband tussen KU[N]ST Leuven en M – Museum Leuven.

KU[N]ST Leuven is een initiatief van de stad Leuven en de KU Leuven.

Curator
Geert Vanpaemel (KU Leuven)

Tentoonstellingsarchitect
Koen Van Synghel

Wetenschappelijk comité: Geert Vanpaemel, Maurits Biesbroek, Lien De Keukelaere, Luc Delrue, Tim Huisman, Sandra Mühlenberend, Ronald Renson, Omer Steeno, Jan Van der Stock, Kaat Wils

Realisatie: KU[N]ST Leuven en het team van M – Museum Leuven

Stuurgroep: Lien De Keukelaere, Hanna van Zutphen, Luc Delrue, Peter Carpreau, Isabel Lowyck, Geert Vanpaemel, H  l  ne Verreyke

Werkgroep realisatie van de tentoonstelling: Peter Carpreau, Lien De Keukelaere, Goedele Pulinx, Tom Van Camp, Geert Vanpaemel, Koen Van Synghel, H  l  ne Verreyke

Werkgroep publiekswerking & communicatie: Isabel Lowyck, Veerle Ausloos, Annelies Evens, Lien De Keukelaere, Marthy Locht, Stan Spijkers, Geert Vanpaemel, Hanna Van Zutphen, Sofie Vermeiren, Thalassa Van Driessche

Raad van bestuur KU[N]ST Leuven: Denise Vandevooort (voorzitter), Katlijn Malfliet (co-voorzitter), Mieke Wellens (secretaris), Dirk Vansina, Els Buelens, Sabine Vandenplas, Mieke Vandermotte, Jan Van der Stock, Geert Bouckaert, Bert Demarsin, Geert Vanpaemel, Kristien Jacobs, Steven Dusoleil

Met speciale dank aan
Johan Van Calster, Ann Cornelis, Chris Geens, Annelies Vogels

Met de steun van

FONDATION BELGE POUR LA RECHERCHE SERVIER asbl - vzw

